

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46

Ekim 2016

October 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÖNLİSANS DÜZEYİNDE MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ VE İSTİHDAM THE INTERMEDIATE LEVEL PROFESSIONAL TOURISM EDUCATION AND EMPLOYMENT

Murat AKSU*

Hacı Mehmet YILDIRIM**

Sedef ÖZCAN***

Öz

Önlisans düzeyinde mesleki eğitim günümüzün en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır. Özellikle ara elemanların yetiştirilmesinde meslek yüksekokullarına büyük görevler düşmektedir. Bu amaçla yapılacak adımların doğru ve yerinde olması gerekmektedir. Turizm sektöründe eğitim; hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti, müşteri sadakati gibi konularda çok etkili olmaktadır. Buradan yetişecek öğrencilerin kalitesi ileri dönemlerde istihdam edilmelerinde önemli olabilmektedir. Turizm sektörünün istihdam yaratmada da etkisi olduğu bilinmektedir. Bu da özellikle işsizliği gidermede oldukça önemlidir.

Turizm de önemli bir konu olan eğitim ve istihdam bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Tüm bunlardan dolayı çalışmada önlisans düzeyinde mesleki turizm eğitimi ve istihdam konularında bir değerlendirme yapılmıştır. Bunun sonucunda ise gerekli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Önlisans, Turizm Eğitimi, İstihdam.

Abstract

Nowadays associate degree professional education is one of the important problem. Especially the Professional education schools has very important role on educating intermediate member. Thus the steps on intermediate member education needs to be right and effective. The education of tourism sector is so effective on service quality, customer satisfaction and customer loyalty. The quality of the students who will be educated from this system might be important in their future employment. The affect of tourism sector on employment is known. This situation is so important to decrease the unemployment rate.

The aim of this study is education and employment in tourism. Thus the researchers evaluates the education on intermediate level of tourism Professional and employment at their research. As a result researchers offered necessary suggestions.

Keywords: Intermediate, Tourism Education, Employment.

Giriş

Meslek Yüksekokulları; belirli mesleklere yönelik ara insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan 2 yıllık eğitim-öğretim veren yükseköğretim kurumlarıdır. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'na göre önlisans eğitimi, ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyılılık bir programı kapsayan yükseköğretim kurumlarıdır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 2547 sayılı yüksek öğretim kanununa göre yüksek öğretim kurumları tek çatı altında toplanmış ve meslek yüksekokulları da üniversiteler bünyesine alınmıştır. Meslek yüksekokulların da pek çok konuda eğitim-öğretim yapılmaktadır. Son yıllarda bu okulların turizm ile ilgili programlarının sayısında hızlı bir artış olduğu gözlenmektedir (Ünlüönen ve Boylu 2005; akt. Hacıoğlu vd. 2008).

Türkiye'de kurulması ve faaliyete geçirilmesi en kolay yükseköğretim kurumları meslek yüksekokullarıdır. Ülkenin turizm sektöründe gösterdiği gelişmeye paralel olarak, öncelikli ve kolay bir şekilde açılabilen turizm programlarının sayısı zaman içerisinde sürekli olarak artmıştır (Aymanıy ve Aymanıy 2002). Bu durum sektörün ara eleman ihtiyacını gidermede büyük bir oranda önem arz etmektedir. İstihdam önemli bir konu olmakla birlikte turizmde istihdam sektörün yapısından dolayı ayrı bir öneme sahiptir. Bundan dolayı turizmde eğitim ve istihdam konusu üzerinde durulması gereken önemli bir konulardandır.

Önlisans düzeyinde verilen turizm eğitiminin amacı; öğrencilere bilgi ve beceri bileşenini vererek, onlara turizm sektöründe çalışan ara kademe elemanların sahip olması gereken nitelikleri kazandırmaktır. Yani, turizm sektörüne ara kademe insan gücü yetiştirmektir (Ünlüönen ve Boylu 2005). Tüm bunlardan dolayı bu çalışmada önlisans düzeyinde mesleki turizm eğitimi ve istihdam konuları üzerinde bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda hem mesleki turizm eğitimi hem de istihdam konularındaki sorunlar belirlenmiş ve bunlara yönelik çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

1. Önlisans Düzeyinde Mesleki Turizm Eğitimi

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü.

** Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü.

*** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Öğrencisi.

Turizm, ülkelerin gayrisafi milli hasılasında önemli yer tutmasından dolayı günümüzde en önemli sektörler arasında yer almaktadır. Bundan dolayı turizme önem vermeyi gerektirmektedir. Nitelikli binalar yapılabilsen bile nitelikli personel ile doldurulamadığı zaman uzun dönemde turizmin önemini azalacaktır. Nitelikli personel sağlamanın yolu da eğitimden geçmektedir. Türkiye’de turizm eğitimi yayın ve örgün eğitim olarak verilmektedir. Bu eğitim kurumlarının turizmin yapısına uygun olarak düzenlenmeleri verilecek eğitimin kalitesini arttıracaktır (Aksu ve Bucak, 2012).

Gelişmekte olan ülkelerde sanayinin alternatifi, ekonomik gelişmenin ve kalkınmanın itici güçlerinin en önemlisi olarak turizm sektörü görülmektedir. Bu anlamda turizm hareketlerinden daha fazla pay alabilmek için ülkemizde dahil olmak üzere birçok ülke, turizm işletmelerinin sayısını ve kapasitelerini çeşitli teşvik tedbirleriyle hızla artırmaya başlamıştır. Sektörel anlamdaki bu hızlı gelişmeyle birlikte 1980’li yıllardan sonra ülkemizde de hızla artan tesis ve yatak kapasitesi ile sağlanan hizmet çeşitliliği beraberinde, meslekî eğitim almış nitelikli işgücü açığı sorununu gündeme getirmiştir. Diğer sektörlerdeki ekonomik mal ve hizmet üretiminde olmadığı kadar, turistik mal ve hizmet üretiminin kendine özgü özellikleri ve turizm sektörünün emek - yoğun bir özellik göstermesi nedeniyle, turizm sektöründe eğitilmiş nitelikli işgücü ihtiyacının önemi ortaya çıkmaktadır (Kızıllırmak, 2012).

Mesleki turizm eğitiminin amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Hacıoğlu vd. 2008):

- Eğitim yoluyla teorik ve pratik ilişki kurmak,
- Turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunmak,
- Turizm sektörüne yetişmiş kalifiye personel sağlamak,
- Turizmin ekonomik kalkınmadaki yerini ve önemini anlatmak,
- Vatandaşa olumlu bir turizm bilinci yaratmak,
- Turizm sektöründe çalışanlara mesleki bir formasyon kazandırmak,
- Turistik işletmelerde çalışanların bilgi ve becerilerini artırmak,
- İnsanların turizme ilgisini çekmek,
- Nitelikli turizm eğitmenleri yetiştirmek.

1970’li yılların ortalarında Boğaziçi ve Ege Üniversiteleri’nde ön lisans düzeyinde eğitim faaliyetine geçilmiştir. Daha sonra Ege Üniversitesindeki Lisans düzeyine çıkarılmıştır. 1974-1975 Hacettepe Üniversitesinde önlisans düzeyinde açılmıştır. Yükseköğretim kurumlarında çeşitli düzeyler itibari ile verilen turizm eğitimleri arasında meslek yüksekokullarına bağlı olarak eğitim ve öğretim veren önlisans programları bulunmaktadır. Bu ön lisans programlarında öğrencilerin bilgi ve tecrübeyi birleştirmeleri sağlanarak, öğrencilere sektördeki ara elemanların sahip olması gereken nitelikleri kazandırılmaktadır (Pelit ve Güçer, 2006).

2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu çerçevesinde 2002-2003 öğretim yılına kadar, Türkiye’de yüksek öğretim kurumları bünyesinde; “turizm ve otelcilik”, “turizm işletmeciliği”, “otel yöneticiliği”, “turizm işletmeciliği ve otelcilik”, “turizm rehberliği”, “turizm yönetimi”, “mutfak yönetimi”, “yiyecek içecek işletmeciliği”, “seyahat işletmeciliği”, “seyahat işletmeciliği ve tur operatörlüğü”, “seyahat ve tur işletmeciliği” vb. isimlerde turizm ön lisans programları yürütülmüştür (Ünlüöner ve Boylu 2005).

2002-2003 öğretim yılından itibaren MEB-YÖK Meslek Yüksek Okulları Program Geliştirme Projesi kapsamında yapılan bir çalışmayla birlikte, önlisans düzeyindeki turizm programları; “Turizm ve Otel İşletmeciliği” ve “Turizm ve Seyahat İşletmeciliği” olmak üzere iki ana program olarak yeniden düzenlenmiştir. Aynı çalışmayla Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, “Ön Büro ve Kat Hizmetleri” ve “Yiyecek İçecek ve Mutfak” olmak üzere iki alt dala; Turizm ve Seyahat İşletmeciliği Programı da, “Seyahat Acenteciliği” ve “Ulaştırma Hizmetleri” olmak üzere iki alt dala ayrılmıştır. YÖK hazırlanan bu programları, turizm programı uygulayan tüm MYO’lara göndermiş ve 2002-2003 öğretim yılından itibaren uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bu düzenlemeyle, önlisans düzeyinde turizm eğitimi veren okullarda program birliği sağlanması amacı güdülmüştür. Ancak yine de “turizm rehberliği” ve “aşçılık” gibi programlar, ÖSYM’nin tercih kılavuzunda ayrı turizm programları olarak görülmekteydi (Şahin ve Okumuş, 2002). Önlisans programlarında 2002-2003 öğrenim yılında uygulamaya koyulan sınavsız geçiş projesine göre, öğrenciler kendi alanlarıyla ilgili meslek yüksekokulları ve açıköğretim önlisans programlarına, Öğrenci Seçme Sınavı’na girmeden kayıt yaptırabilme imkanına kavuşmuşlardır (Tuna 2002).

Meslek Yüksekokullarından mezun olan tüm öğrenciler gibi, turizm önlisans programını bitiren öğrencilerin de, ÖSYM tarafından yapılan “Dikey Geçiş Sınavı” (DGS) ile lisans programlarına geçişi mümkündür (Ünlüöner ve Boylu 2005). Bugün üniversitelere bağlı olarak eğitim faaliyetlerini sürdürmekte olan bu okulların Turizm ve Otel İşletmeciliği, Turist Rehberliği, Turizm ve Seyahat Hizmetleri, Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği (İkram Hizmetleri olarak değiştirildi) programlarında verilen eğitimle turizm sektörüne

ara kademe insan gücü yetiştirilmektedir (Yağcı, 2003). Bunların yanında Aşçılık, Turizm Animasyonu, Kültürel Miras ve Turizm programları da mevcuttur.

Yükseköğretim kurulu aldığı bazı kararlarla Meslek Yüksekokullarında bir dizi değişikliği gitmiştir. Tüm meslek yüksekokullarını ilgilendiren 2562 sayılı kararın önemli görülen kısımları şunlardır:

A- YÖK 2008 yılında yaptığı Meslek Yüksekokulları Müdürler toplantısında bir dizi kararlar almıştır. Bu kararlardan bazıları şunlardır;

Yükseköğretim Genel Kurulunun 22.12.2008 tarihli 24 numaralı oturumunda ve 2562 sayılı kararı ile Meslek Yüksekokulları ile ilgili olarak:

- Meslek Yüksekokullarındaki bölüm ve programların ISCED'97 ve ISCO'88 gibi uluslararası eğitim alanı ve meslek sınıflandırmalarına göre yeniden kodlanarak düzenlenmesi,
- Meslek Yüksekokullarında yılda iki yarıyıl olan mevcut eğitim-öğretimi yılda bir trimester olmak üzere toplam 2 trimester olarak düzenlenmesi, (Trimester; bir yılda üç dönem olarak yapılan eğitim-öğretim),
- Meslek Yüksekokullarında iki yılda toplam altı trimester olarak verilecek eğitim-öğretimin yarısı "okul eğitimi" yarısı ise "işyeri eğitim" olmak kaydıyla farklı tarzlarda düzenlenmesine,
- Bunun en geç 2011 yılı sonuna kadar yapılmasına karar verilmiştir.

Yukarıda alınan kararlar tam olarak uygulanamamıştır. Örneğin trimester konusu hala net değildir. Bazı üniversiteler bunu 3 dönem eğitim bir dönem staj olarak uygulamaktadır. Oysa ki burada amaç bir yılda üç dönem olmasına yöneliktir. Bunun çözümü Avrupa ülkelerinde olduğu gibi 1 yıl eğitim 1 yıl staj olarak yapılmasıdır.

B- YÖK'ün Önlisans düzeyindeki programların isim karışıklığını önlemek amacıyla da yeniden düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre yeni isimler aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Otel, Lokanta ve İkram Hizmetlerine Bağlı Yeni Program Adları

ISCED KODU	BÖLÜM	MYO'LARDA MEVCUT PROGRAM ADI	YENİ PROGRAM ADI	UNVANLARI
811: OTEL, LOKANTA VE İKRAM HİZMETLERİ		Aşçılık	Aşçılık	Tekniker
		Hazır Yemek ve Aşçılık		
		Yemek Pişirme Teknikleri		
		Mutfak Yönetimi		
		İkram	İkram Hizmetleri	Meslek Elemanı
		Yiyecek İçecek İşletmeciliği		
		Ağırlama Hizmetleri		
		Otel Yöneticiliği	Turizm ve Otel İşletmeciliği	Meslek Elemanı
		Turizm Otel Yöneticiliği		
		Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik		
		Turizm ve Otel İşletmeciliği+AÖF		
		Turizm ve Otel Yöneticiliği		
		Turizm ve Otelcilik		
		Turizm, Konaklama ve Otel İşletmeciliği		
		Turizm ve Konaklama İşletmeciliği		
Turizm-Otelcilik	Ekoturizm			

Kaynak: <http://www.yok.gov.tr/web/guest/egitim-ogretim-dairesi-baskanligi> erişim: 10.06.2016

Tablo 1'de turizmin statik kısmını oluşturan otel, lokanta ve ikram hizmetleri bölümünde karışıklığa neden olan isimleri sadeleştirip dört temel program altında toplamıştır. Ayrıca bu programlardan mezun olanların unvanları da belirtilmiştir.

Tablo 2: Seyahat- Turizm ve Eğlence Hizmetlerine Bağlı Yeni Program Adları

ISCED KODU	BÖLÜM	MYO'LARDA MEVCUT PROGRAM ADI	YENİ PROGRAM ADI	UNVANLARI
812: SEYAHAT-TURİZM VE EĞLENCE HİZMETLERİ		Host ve Hosteslik	Turizm ve Seyahat Hizmetleri	Meslek Elemanı
		Host ve Hosteslik (Otobüs)		
		Otobüs İşletmeciliği		
		Seyahat İşletmeciliği		
		Seyahat ve Turizm İşletmeciliği		
		Seyahat İşletmeciliği ve Tur Operatörlüğü		
		Seyahat ve Tur İşletmeciliği		
		Turizm ve Seyahat İşletmeciliği		
		Turizm		
		Turizm İşletmeciliği		
		Turizm Yönetimi		
		Otobüsçülük Yer Hizmetleri		
		Yer Hizmetleri		

	Turist Rehberliği	Turist Rehberliği	
	Turizm Rehberliği		
	Turist Rehberliği	Turizm Rehberliği (31.05.2016 tarihinde Turist Rehberliği olmuştur)	
	Turizm Rehberliği		
	Turizm Animasyonu	Turizm Animasyonu	
		Kültürel Miras ve Turizm	

Kaynak: <http://www.yok.gov.tr/web/guest/egitim-ogretim-dairesi-baskanligi> erişim: 10.06.2016

Tablo 2’de turizmin dinamik kısmını oluşturan kısmını ise sadeleştirip dört temel program altında toplamıştır. Ayrıca bu programlardan mezun olanların unvanlarını eklemiştir.

C- YÖK, 31.05.2016 tarihinde aldığı kararla Turist Rehberliği ve Turizm Rehberliği Programlarını “Turist Rehberliği” programı olarak değiştirmiştir.

YÖK’ün verilerine göre (Tablo 3) Türkiye’de meslek yüksekokullarının sayısı 827’si devlet üniversitesi, 105’i vakıf üniversitesi ve 8 tanesi ise vakıf meslek Y.O. olmak üzere toplam 940 meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle her dokuz meslek yüksekokulundan biri vakıf üniversitesinde faaliyette göstermektedir.

Tablo 3: Türkiye’deki Meslek Yüksekokulları

YÖK 2016	Meslek Yüksekokulu Sayısı
Devlet Üniversiteleri	827
Vakıf Üniversiteleri	105
Vakıf Meslek Y.O. Üniversiteleri	8
Toplam	940

Kaynakça: https://istatistik.yok.gov.tr/yuksekogretimIstatistikleri/2016/2016_T107v2.pdf

Tablo 4’te Önlisans programlarında toplam 519 program bulunmaktadır. Bu programlar içinde Turizm ve Otel İşletmeciliği almaktadır. Bunu Açıcılık ve daha sonra ise Turizm ve Seyahat Hizmetleri takip etmektedir. En az talep edilen ise Kültürel Miras ve Turizm programıdır.

Tablo 4: Turizm Önlisans Programlarının Sayıları

Program Adları	Program Sayısı
Turizm ve Otel İşletmeciliği	245
Açıcılık	142
Turizm ve Seyahat Hizmetleri	65
Turist Rehberliği	40
Turizm Animasyonu	11
İkram Hizmetleri	10
Kültürel Miras ve Turizm	6
Toplam	519

Kaynak: ÖSYM 2016 kılavuzundan yararlanarak hazırlanmıştır. Örgün, ikinci öğretim, açık öğretim, burslu, uzaktan eğitim ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bu sayılara dahildir.

2. Eğitim ve İstihdam

Eğitim ve istihdam arasındaki ilişki, esas olarak bireyin ihtiyaç ve isteklerini karşılayabilmek amacıyla öğrenme çabaları ile başlamıştır. Ancak özellikle son yıllarda teknolojik gelişmelerin etkisiyle üretim sürecinde ortaya çıkan değişiklikler eğitim ve istihdam arasındaki fonksiyonel ilişkiyi daha da önemli hale getirmiştir. Üretim sistemi karmaşıklaştıkça eğitimin üstlendiği toplumsal rolün önemini daha da artırmıştır. Üretim sürecinde ileri teknolojilerin kullanılmaya başlanması, eğitimi rekabet gücünün geliştirilmesi ve istihdamın korunması açısından vazgeçilmez bir unsur haline getirmiştir. Değişen koşullar altında işgücü piyasasında “yaşam boyu istihdam garantisi” yerini “yaşam boyu eğitim” ve “istihdam edilebilirlik” kavramlarına bırakmaya başlamıştır. Günümüzde en önemli istihdam güvencesi, işgücü piyasasının talep ettiği nitelik ve özelliklere sahip olmaktır (Kurnaz, 2007).

Bir istihdam kaynağı olarak turizm özellikle doğal, kültürel ve tarihi güzellikleri dışında kaynağı bulunmayan, sanayinin gelişmediği ülkeler ve bölgeler açısından alternatif istihdam olanakları yaratması bakımından büyük önem taşımaktadır (Yılmaz, 2008). Turizmde mevsimlik yoğunlaşmanın varlığı ve diğer faktörlere dayanarak; turistlerin geliş ve gidişleri, konakladıkları yatak sayısı ve yaptıkları geceleme miktarı, oteller ve turizm endüstrisinin diğer kollarındaki istihdam hacmi, mevsimden mevsime, hatta aydan aya dalgalanmalar gösterebilmektedir (Gürses, 2007).

2.1. Turizmde İstihdam Kavramı

İstihdam değişik anlamlarda kullanılmakla birlikte sözlük anlamı “hizmette kullanmak, kullanılmak” kısacası hizmete kabul demektir. Ekonomide ise “çalışma ve gelir sağlama istek ve

yeteneğinde olanların hizmetlerinden faydalanılmak üzere çalıştırılmaları” anlamına gelmektedir (Yağcı, 2003).

Turizm sektörünün sahip olduğu emek-yoğun üretim tekniğinin turizm sektörüne giren tüm gelirleri, turizm sektöründe istihdamı direk diğer sektörlerde ise dolaylı olarak etkilemektedir. Bu etkisiyle turizm, her bir dolarlık sektör gelirlerinde ya da yatırımlarında işgücüne en yüksek oranda istihdam sağlayan sektör olarak kabul edilmektedir. Bunun sonucu olarak turizmin gerek direk gerekse dolaylı etkisi sebebiyle ülkedeki toplam istihdama etkisi oldukça yüksektir. İstihdam etkisi, turizmin gelişmesine ve turizm talebinin yoğunluğuna bağlı olarak artmaktadır (Sarı, 2007).

Bir bölge ya da yöredeki turizmin gelişmesine paralel olarak turistik tesis yatırımlarının artması sonucu iş gücü talebini arttırdığı bilinmektedir. Ayrıca turizmin mevsimsel özelliğinin bir sonucu olarak talebin yoğunlaştığı dönemlerde turistik işletmelerde iş gücü talebini arttırmaktadır. Mevsim dışında ise, işgücü talebi azalmakla birlikte yine de bir devamlılık göstermektedir (Serazhatdinova, 2007).

Bir ülke ekonomisinde ve turizm sektöründe, turizm sayesinde artan üç tip istihdam vardır. Bunlar (Sarı, 2007: Kılıç, 2000):

Doğrudan istihdam; Otel, motel, restoran gibi turizm sektöründe yer alan tesislerdeki turist harcamaları nedeni ile bu tesislerde yaratılan istihdamdır. Otel, motel ve restoran gibi yerlerde çalışan personel buna örnek olarak verilebilir.

Dolaylı istihdam; Turizm sektörünün arz bölümünde yer alıp, turistik harcamalar sonucu oluşmayan, fakat turizmle ilgili, sektöre girdi veren diğer sektörlerde oluşan istihdamdır. İnşaat sektörü, yiyecek ve içecek üreten tarım ve sanayi sektörü buna örnek olabilir.

Ek istihdam ya da uyarılmış istihdam; Bölge halkının turizmden kazandığı gelirin yeniden harcanması sayesinde ve bir bakıma turizm çarpanının etkileri sonucu ortaya çıkan istihdamdır. Bölge halkının elde ettiği gelire ev, araba gibi şeyler alması buna örnek olabilir.

Bu üç unsura göre, turizm harcamalarının ilk aşamasında elde edilen gelirler, turistik işletmelerde *doğrudan istihdam* etkisi yaratırken, sektöre girdi veren ve turizm sektörüyle ilgili diğer sektörlerde de *dolaylı istihdam* meydana getirmektedir. *Ek istihdam ya da uyarılmış istihdam* ise, turizm faaliyetleriyle gelirleri artan yerel halkın, elde ettikleri geliri başka bölgelerde harcamasıyla ortaya çıkan istihdam türü olarak nitelenebilir (Hacıoğlu vd, 2008).

Tablo 5. Turist Harcamalarının İstihdam Yarattığı Alanlar

Turistlerin Harcama Yaptıkları Yerler	Turizm Sektörünün Yaptığı Harcamalar	Harcamalardan En Son Yararlananlar
1.Konaklama	- Maaşlar ve Ücretler	- Muhasebeciler
2. Yiyecek	- Bahşışler ve İkramiyeler	- Reklamcılar
3. İçecek	-Yerel Vergiler, Gelir Vergileri	- Nalburiye Dükkanları
4.Uluslararası Ulaşım	- Komisyonlar	- Mimarlar, Avukatlar, Bankalar
5. Gezi ve Turlar	- Müzik ve Eğlence	- Esnaf ve Zanaatkarlar
6. Eğlence	-Yönetimsel ve Genel Harcamalar	- Otomobil Acentaları
7.Hatıra ve Hediyelik Eşya	-Yasal ve Mesleki Hizmetler	- Fırımlar, Bakkallar
8.Fotoğraf ve Bant	- Yiyecek, İçecek vb. Satın Alınması	- Plaj Yardımcıları
9.Kişisel Bakım, İlaç ve Kozmetik	- Malzeme ve Üretim Maddeleri Alımı	- Kasaplar
10. Giyim	- Tamir, Bakım, Onarım, Koruma	- Kasiyerler, Veznedarlar
11. Değişik	- Reklam, Tanıtım, Yayın İyileştirme Çabaları	- Hayır Kurumları
	- Toplu Hizmetler: Su, Gaz, Elektrik, Çevre vb.	- Eczaneler, Baharatçılar
	- Ulaştırma	- Tezgahtarlar, Sekreterler
	- Lisanslar: İzin Belgeleri	- Giyim Mağazaları
	- Sigorta Primleri	- Kulüpler
	- Gayrimenkul ve Araç-Gereç Kiralama	- Konfeksiyoncular
	- Mobilya ve Demirbaş Eşyalar	- Müteahhitler
	- Borçların Anapara ve Faiz Geri Ödemeleri	- Yemekçiler
	- Gelir, Kurumlar ve Diğer Vergiler	- Rehberler
	- Amortisman	- Mandracılar, Sütçüler
	-Yatırımcılara ve Yabancı Sermayeye Geri Dönüş (Kar Payı ve İştirak Hissesi Olarak)	- Doktorlar, Dişçiler
		- Büyük Mağazalar, Toptancılar
		- Kuru Temizlikçiler
		- Elektrikçiler
		- Mühendisler ve Uzmanlar
		- Çiftçiler, Balıkçılar
		- Hamallar, Taşıyıcılar
		- Oto Tamir ve Bakımcıları
		- Bahçıvanlar
		- Hediyelik Eşya Dükkanları
		-Yönetim, Eğitim, Sağlık, Demir-deniz ve Karayolları, Toplu Hizmetler vb.
		- Finansmanlılar, Emlakçılar
		- İthalatçılar, Yöneticiler

		- Sigorta Şirketleri - Çamaşırhaneler, Lokantalar - Medya, Yayınevleri, Matbaa, Dizgiciler - Gece Kulüpleri, Barlar, Diskolar - Araç-Gereç Satıcıları, Musluk Tamir-Bakımcıları - Ressamlar - Kapıcılar, Bekçiler, Oda Hizmetçileri - Gayrimenkul Yapıcı ve Satıcıları - Danışmanlar - Boyacılar - Ulaştırma, Seyahat Acenteleri - Yöneticiler - Sendikalar
--	--	---

Kaynak: Erdoğan, Harun. (1995). Ekonomik Sosyal Kültürel Çevresel Yönleriyle Uluslar arası Turizm, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 227

2.2. Turizm Endüstrisinin İstihdama Katkısı

Türkiye’de en önemli sorunlardan biri de, çalışabilir nüfusunun önemli bir bölümü için, iş bulma olanakları kısıtlı olan bir ülke olmasıdır. Ülkede hızla artan nüfusun kentlerde yoğunlaşması, iş bulma sorununu daha da ağırlaştırmaktadır. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinin oluşturduğu ortamlarda, çalışabilecek durumdaki insanlara iş alanları yaratma konusunda bir takım zorluklar yaratmaktadır. Turizm sektörü bu konuda yeni iş alanlarının açılmasını sağlayarak önemli bir işlev görmektedir (Usta, 2002).

Turizmin istihdama olan etkisinin olabilmesi için turizmin gelişmesine ve turizm talebinin yoğunluğuna bağlı olarak artmaktadır. Turizmin gelişmesine paralel olarak turistik tesis yatırımlarının artması işgücü talebini artırdığı bilinmektedir. Ve yine aynı şekilde, turizm endüstrisinin mevsimlik özelliğinden dolayı talebin yoğunlaştığı dönemde turistik işletmelerde işgücüne olan talep de artmaktadır. Mevsim dışında ise işgücüne talep azalsa da yine de bir devamlılık söz konusudur. (Çeken ve Ateşoğlu, 2008).

Özellikle, gelişmekte olan ülkelerde turizm önemli istihdam olanağı sağlamaktadır. Turizm sektöründe istihdam oranının fazla olmasının dört ana nedeni vardır. Bunlar (Yıldırım, 2008):

- Emek yoğunluğu,
- Çok sayıda düşük ücretli iş alanı bulunması,
- Çok sayıda yarı zamanlı ve geçici iş alanının bulunması,
- Sezonluk yoğunluk.

Turizm endüstrisinin istihdama olan katkısı farklı ülkelere hatta zaman sürecinde bile değişebilmektedir. Turizmin istihdam üzerindeki etkisini belirleyen başlıca faktörler şunlardır (Hacıoğlu vd., 2008):

- Ülkelerin ekonomik yapıları ve işgücü politikalarının özellikleri,
- Ülkenin kendi turizm endüstrisinin özellikleri,
- Turizm endüstrisi için işgücünün yetenek, verim ve uygunluk düzeyi, özellikle vasıflı işgücünün yeterlilik düzeyi,
- Turizm endüstrisi ile diğer üretken sektörler arasında, bilhassa ücretler ve maaş düzeylerine ilişkin rekabet durumu,
- Ülkedeki turizm endüstrisinin büyük ölçüde mevsimlik veya bunun aksine geniş olarak bütün yıl boyunca faaliyetini sürdürüp sürdüremediği,
- Ülkede turizm işleri imajı, iyi eğitim görmüş gençler tarafından çekici bulunup bulunmadığı,
- Bir birim kapital yatırımıyla turizm endüstrisinde ne kadar iş imkanı yaratıldığı hesaplanması yapılırken çalışmalara turizmin temel ait yapı inşaatları, perakende ticaret, kendi başına çalışan kişiler, vb. dahil edilmeli,
- Part-time işler olup olmadığıdır.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, Türkiye’de işsizlere yeni iş imkanları sunularak istihdam oranının artırılması isteniyorsa turizmden elde edilen gelirlerin ve varışların artırılması gerekmektedir. Aynı zamanda, değişen teknolojileri kullanabilecek personel için de mesleki eğitim konusuna da gereken önem verilmelidir.

Üniversiteler için açılması en kolay olan MYO’ların sayıları hızla artmaktadır. Bugün bu sayı 940’lara ulaşmıştır. Hızla artan bu sayıya karşın meslek yüksekokullarında bir program müfredatı oluşturulamamıştır. Her ne kadar 2002 yılında “Turizm ve Otel İşletmeciliği” ve “Turizm ve Seyahat İşletmeciliği” derslerinde “MEB-YÖK Meslek Yüksekokulları Program Geliştirme Projesi” uygulanmış olsa da uygulamada serbest bırakıldığından MYO’ları programın içeriğini kendilerine göre değiştirmişlerdir.

Yine meslek yüksekokullarının en önemli sorunlarında biri olan uygulama merkezlerinin eksikliği de eğitimi engellemektedir.

Tüm bu nedenlerden dolayı sektörün ihtiyaç duyduğu eleman sayısı hesaplanmalı ve ona göre program açılıp açılmayacağına karar verilmelidir.

Önlisans düzeyinde turizm programı açmak için şu önerilerde bulunmaktadır.

Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği programı için;

- Uygulama merkezinin mutlaka olmasının,
- Turistik çekim bölgelerinde olması,
- Turizm çıkışlı öğretmenlerin mutlaka programda ağırlıklı olmasının,

Turizm ve Seyahat İşletmeciliği programı için;

- Turizm çıkışlı öğretmenlerin mutlaka programda ağırlık olmasının,
- Seyahat acentalarının yoğunlaştığı bölgelerde açılması,
- Programa ait en az 50 kişilik bir otobüsün olması,

İkram Hizmetleri programı için;

- Programının adının mutlaka değiştirilerek Yiyecek ve İçecek Hizmetleri olması
- Turizm çıkışlı öğretmenlerin mutlaka programda ağırlık olmasının,
- Uygulama merkezinin mutlaka olmasının,

Diğer önemli bir konuda istihdamdır. Bu konudaki sorunlar ve çözüm önerleri ise şunlardır:

Sorun: İş güvencesinin olmaması,

Çözüm: Bu konuda devletin yasal düzenlemelere gitmesi ve TİYADER'in önerdiği meslek tanımlamalarının ve modelin kabul edilmesi.

Sorun: Turizmde kaç kişinin istihdam edildiğinin net olarak bilinmemesi

Çözüm: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının bu konuda Avrupa birliği normlarına uyarak istatistik tutması

Sorun: Sayıları hızla artan turizm veren eğitim kurumlarının fazla olması, gereğinden fazla mezun verilmesi

Çözüm: Bölgedeki turizm işletmeleri için gerekli olan turizm çalışan sayısı tespit edildikten sonra gerekirse bölüm açılması veya azaltılması

Sorun: Turizm Bakanlığının merkezde ve ilçelerdeki bürolarında turizm eğitim almış mezunları çalıştırmamasından kaynaklanan bilgisizlik

Çözüm: Mutlaka bu tür yerlerde personelin en az %50'sinin turizm eğitim veren kurumlardan mezun olmuş kişilerin olması

Sorun: Turizmde işletmelerinde yönetici olan kişilerin bilgisizliğinden kaynaklanan sorunlar

Çözüm: Batı modeli örnek alınarak turizm işletmesi yöneticisi olmak isteyenlerin mutlaka bir eğitim geçirilmesi ve ondan sonra yönetici olmasına izin verilmesi. Burada yine TİYADER'in önerileri dikkate alınmalı.

Sorun: Mevsimsellik özellikten dolayı sezonluk personel alımının yaygın olması

Çözüm: Devletin bu konuda yasal düzenlemesi yapması en azından sezon dışı zamanlarda sigorta primlerinde teşvik vermesi

Bu konuda çözüm yine devlet kurumları ve üniversitelere düşmektedir. Devlet yasal düzenlemeyi yaparak hangi eğitim kurumunun hangi düzeyde sektöre personel yetiştirdiğini saptanmalı ve mezun öğrencilerin buna göre iş yerlerinde istihdam edilmesi için çalışmalıdır. Diğer bir konuda turizmde çalışanların sayısı tespit edilmeli ve ona göre bundan sonra yeni eğitim kurumları açılıp açılmayacağına karar verilmelidir.

Bu çalışma daha bir değerlendirme üzerine yapılmıştır. Bundan dolayı genelleştirmek zordur. Bu da çalışmanın genelleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bundan sonraki çalışmalarda hem akademisyenlerin hem de sektörde çalışanların görüşlerinin de alınması önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKSU, Murat ve BUCAK, Turgay.(2012). "Mesleki Turizm Eğitimi", *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt.4, ss.7-18.
- AYMANKUY, Yusuf ve AYMANKUY, Şimal.(2002). "Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarının Buldukları Yerlerin Analizi ve Turizm Eğitimi İçin Öneri Bir Model", *Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 11-13 Aralık*, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü Yayını, ss: 29-42, Ankara
- ÇEKEN, Hüseyin ve ATEŞOĞLU, Levent. (2008). "Küreselleşme Sürecinde Turizm Endüstrisinin Avrupa Birliği ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi", *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, s. 136-151.
- ERDOĞAN, Harun. (1995). *Ekonomik Sosyal Kültürel Çevresel Yönleriyle Uluslar arası Turizm*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 227.
- GÜRSES, Asiye. (2007). *Turizm Sektöründe Sezon Dışı Talebi Canlandırma Stratejileri: Antalya İli Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- HACIOĞLU, Necdet, KAŞLI, Mehmet, ŞAHİN, Seda ve TETİK, Nuray. (2008). *Türkiye'de Turizm Eğitimi*, Ankara: Detay Yayıncılık.

- KILIÇ, Cem. (2000). *Turizm Sektöründe İstihdamın Niteliğini Etkileyen Faktörler ve Türkiye’de Beş Yıldızlı Otellerin Analizi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- KIZILIRMAK, İsmail. (2006). “Meslek Yüksek Okulları Turizm ve Otelcilik Programlarının Günümüz Turizm Sektörünün Beklentileri Doğrultusunda Değerlendirilmesi”, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/147/kizilirmak.htm>, erişim: 10/09/2016
- KURNAZ, Işıl. (2007). İstihdam Edilebilirliğin Önemi Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi ve Ankara Bölgesi İmalat Sanayi Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- PELİT, Elbeyi ve GÜÇER, Evren. (2006). “Turizm Alanında Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm İşletmelerinde Yaptıkları Stajları Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma”, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, s: 139 - 164.
- SARI, Fatih. (2007). Türkiye’deki Turizm Eğitiminin Turizm Sektöründeki İstihdama Etkisi ve Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- SERAZHATDINOVA, Gulnar. (2007). Globalleşme Sürecinde Çok Uluslu Turizm Şirketlerinin Yeri ve Türkiye’nin İstihdamı Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ŞAHİN, Özer ve OKUMUŞ, Fevzi (2002). “MEB-YÖK Meslek Yüksekokulları Program Geliştirme Projesi Çerçevesinde Turizm İle İlgili Otel İşletmeciliği Seyahat İşletmeciliği Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 11-13 Aralık*, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü Yayını, ss: 29-42, Ankara
- TUNA, Muharrem (2002). “Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Alanında Eğitim Veren Meslek Yüksekokullarının Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma”, *Turizm Eğitimi Konferansı/Workshop 11-13 Aralık*, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü Yayını, ss: 43-52, Ankara.
- USTA, Öcal. (2002). *Genel Turizm*, İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- ÜNLÜÖNEN, Kurban ve BOYLU, Yasin. (2005). “Türkiye’de Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com.*, 3(12), ss: 11-32.
- YAĞCI, Özcan. (2003). *Turizm Ekonomisi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- YILDIRIM, Hacı Mehmet. (2008). Türkiye’de Turizmin Ekonomik Kalkınma Üzerine Etkisinin Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- YILMAZ, Hatice. (2008). Turizm Çeşitlendirmesi Kapsamında Eko-turizmin Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye’deki Tatil Çiftliklerine Yönelik SWOT Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
<http://www.yok.gov.tr/web/guest/egitim-ogretim-dairesi-baskanligi> erişim: 10.06.2016
https://istatistik.yok.gov.tr/yuksekogretimIstatistikleri/2016/2016_T107v2.pdf
- ÖSYM, 2016 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Kılavuzu.
- YÖK, Yükseköğretim Genel Kurulunun 22.12.2008 tarihli 24 numaralı oturumda ve 2562 sayılı kararı.